

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert
mellomrom. Legg ved
portrettfoto.

Tollef Mjaugedal
tollefm@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan
bli korta ned. Legg ved
portrettfoto.

Velaug H. Sælid
Velaughs@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT ►

«Felleskapet» er alltid sammensatt av ulike lag – også av slike som ikke henger sammen.

Fant vi egentlig oss selv?

Ingar Kaldal
KRONIKK

I sommer opplevde vi noe vi aldri har opplevd i Norge. Etterpå svarte vi med en manifestering av fellesskap og samhold som også overgikk det meste. Så overbevisende var oppslutningen, og så inderlige var uttrykkene, at det ble sett som tegn på rotfestede og tidløse særtrekk ved vår norske væremåte. Slik er «vi», på bunnen. Fellesskapstanke og samhold ligger dypt nedfelt i «vår» kultur. I denne situasjonen satt generaliseringene løst, om hvor gjennomgripende dette trekket er; hvor fellesskapsorienterte vi er på de fleste ellers ulike områder. I vårt lille land bryr vi oss, vi viser hverandre solidaritet. Ser vi en mistet hanske på en sti i skogen, henger vi den på ei grein så eieren kan finne den igjen. Slik er «vi».

På ett vis kunne det som her ble manifestert, se ut som en vending tilbake til oss selv, en oppvåkning etter en periode hvor det på stadig flere felter er blitt snakket om samhold og fellesskap som gammeldags, irrasjonelt og bakstrevsk. Var de siste tiårenes dyrking av individ og privatisering, og ironiseringen over hvor hemmende de særnorske fellesskapsverdiene er for «utviklingen», nå blåst bort?

Til den som her aner en annen ironi: Poenget er verken å trække på eller betvile den ekte medfølelsen som blomstermarkerene i gatene uttrykte. Det som her ble vist, bør vi være stolte og glade for. Formålet er heller å reflektere kritisk over forestillingene om hvordan fellesskapsverdiene gjennomsvyr norsk kultur på tvers av tid og rom.

At dette bildet blir ekstra sterkt og monolittisk når noe forferdelig skjer, er forståelig. Når et helt samfunn rammes av sjokk, får det fram noe som ellers ligger i mørket. Samtidig virvles det opp støv som gjør det vanskelig å se nyansene i landskapet. Når mennesker som er rammet, da ytrer sine ekte bekjennelser om hvor varmende fellesskapet har

vært i denne tida, blir det også godt å tenke at «slik er vi»: Dette ligger i oss, fra historien.

Det ligger kraft i slike talemåter. Hver ytring om «oss» som solidariske, demokratiske, åpne og fellesskapspositive ble i sommer til steiner i en stor mur som det var viktig å bygge mot det terroristen sto for. Å se alt det gode som noe vi sto for ikke bare i en krise, men noe «vi» bare er, virket da som ekstra armering i muren. Men hvor forskjellige var ikke de ulike fellesskapsmaterialene som her ble hentet fram?

Blant de første reaksjonene var at «vi er alle AUF-ere». Det betydde ikke det samme som «vi er alle sosialdemokrater». Dette var en tid for medfølelse, uten forbehold og på tvers av politiske leire. På et annet plan lå den politiske tilslutningen til Arbeiderpartiet, som dette for noen ble konvertert til. Den styrkingen av et politisk fellesskap som da skjedde, både i valgframgang og tro på sosialdemokratiske verdier, fikk selvsagt energi fra sorgfellesskapet. For noen fløt medfølelse og politisk sympatidreining sammen. Hvor mye det virket på valgresultatet, vet vi ikke, men noe betydde det.

Den samme fellesskapsstemningen ble forsøkt konvertert til et tredje fellesskapsplan: Oppslutningen om, og forsvaret av, demokratiet, både som erklæring for ytringsfrihet og åpen debatt, og som mobilisering til å delta i kommunevalget. Det ble sett som viktig å la de fremmedfiendtlige holdningene terroristen sto for, komme fram i lyset og bli møtt med argumenter (som om dette hadde vært forbudte eller utestengte holdninger i

fellesskapsverdier, imponerte med alle blomstene i gatene, men skuffet de som trodde på flere stemmer i urnene. Dette handlet nemlig om fellesskap som bare delvis hang sammen. Det å samles i dyp og ærlig medfølelse med alle som rammes av en så bestialsk massakre, var noe annet enn å se kommunevalget som et viktig fellesskap å delta i. Å tro at så ulike fellesskapsplaner ville virke sammen, var naivt, som det var å tro at den felles avskyen mot terroristens handlinger, ville gi varig økt støtte til det flerkulturelle fellesskapet

VARIGE VERDIER:

Så overbevisende var oppslutningen etter 22. juli, og så inderlige var uttrykkene, at det ble sett som tegn på rotfestede og tidløse særtrekk ved vår norske væremåte, skriver Ingar Kaldal.

FOTO: BERIT ROALD, SCANPIX

«Den som elsker sin neste i et øyeblikk, kan være seg selv nok i et annet»

norsk offentlighet). På samme vis ble det nå erklært som viktigere enn noen gang å stemme ved kommunevalget (som om antallet som stemte på dem som skulle sitte i kommunestyrene, var viktig mot framtidig terror). Når valgopplutningen bare rikket seg en ørliten prosent, samlet alle partilederne seg i en unison forundring. Her hadde de forventet mye større effekt. Hvorfor tok de feil?

Det man forsto som én samlet mur av særlig sterke, norske

han angrep (og varig svekking av fremmedfiendtligheten i det norske samfunnet). Virkningen på dette planet er det ennå for tidlig å spørre om.

Å tro at samholdet er ett og det samme, bare vi slutter oss til det, er naivt. Det samme gjelder når full oppslutning om fagorganisasjonen på en arbeidsplass blir sett som garanti for at fellesskaps-tanken rår når en kollega utsettes for urett. Hvor lett urett som ikke rammer en selv, tåles eller ikke,

varierer i ulike situasjoner. Den som elsker sin neste i et øyeblikk, kan være seg selv nok i et annet. Og selv om fellesskapsverdier til tider står sterkt i Norge, er det slett ikke noen fremmed tanke i norsk kultur å være seg selv nok. Fellesskap, samhold og solidaritet er mangetydige ord, og fellesskapsverdier virker ikke nødvendigvis tvers igjennom ulike situasjoner – verken i et menneskes liv eller et samfunns historie.

Det er et spørsmål om perspektiv hvorvidt vi ser det fellesskapet som ble manifestert etter terroren i sommer, som en tilbakevending til «oss selv», etter en periode med individ-dyrking, eller som et midlertidig avbrekk fra mer langsiktig nedbygging av samhold og fellesskap på flere plan.

På samme måte som Margaret Thatcher sa at det finnes ikke noe samfunn, bare individer, er det i senere tid blitt blåst nytt liv i den gamle tesen om mennesket som sosialt vesen: Uten fellesskap, ingen mennesker. Selv om jeg alltid har vært enig i det siste, og uenig med Thatcher, ser jeg det som viktigere å advare mot å redusere spørsmål om individ eller fellesskap til tidløse vesens-trekk og menneskets natur. Det bidrar bare til å trekke diskusjonen unna det vi faktisk kan gjøre noe med.

Dette er historieløse tenkemåter som får oss til å se det mennesker gjør, som natur, og dermed som vaksinert mot menneskelige valg og påvirkning. Som retorisk strategi er det velkjent og mektig: Den som klarer å overbevise om at det en selv synes mennesket bør være, er noe mennesket fra naturen og fødselen er (og bare som syk eller gal ikke er), har vunnet diskusjonen. Når «fellesskapet» mobiliseres mot angrep, ved å snakke om at slik er «vi», på bunnen, glemmes det lett at selv det som snakkes om som mest grunnleggende trekk ved «vår» kultur, kan være både midlertidig, flertydig, skjørt og flyktig.

Vi må være klar over at disse fortellingene er bygd med løse steiner for å forstå at fellesskap er noe vi hele tida må gjøre noe for, hvis vi vil ha det. Selv i «vårt lille land» er fellesskapsverdiene avhengige av daglig praksis, i hver ny situasjon, i hvert møte med et annet menneske.

Ingar Kaldal,
historiker

ingar.kaldal@ntnu.no